

LA DAMA DEL GOSSET

I

Un nou personatge havia comparegut a la ciutat: era una dama amb un gosset. Dmitri Dmitríx Gúrov passava una temporada a Jalta i va començar a tenir interès pels esdeveniments del seu entorn. Estava assegut al pavelló de Verne quan va veure una senyora jove, rossa i amb una boina al cap, d'estatura mitjana, que es passejava pel moll; al davant corria un lullú blanc i pelut.

Més tard la va tornar a veure als jardins públics i diverses vegades a la plaça. Anava tota sola, sempre amb la mateixa boina, i sempre amb el gosset; ningú no sabia qui era i tothom li deia, simplement, «la dama del gosset».

«Si esta sola, sense el seu marit, sense amics, potser convindria fer-hi amistat», va pensar Gúrov.

Encara no havia arribat als quaranta, ell, però ja tenia una filla de dotze anys i dos fills que anaven a l'escola. El varen casar jove, quan encara era estudiant de segon curs, i ara la seva muller semblava que tenia gairebé el doble d'edat que ell. Era una dona alta i tibada, de celles fosques, circumspic-ta, digna i, com deia ella mateixa, una persona d'idees. Llegia molt, escrivia d'una manera rebuscada i al seu marit li deia no pas Dmitri, sinó Dimitri. Ell, en secret, la considerava poc intel·ligent, curta i carrinclona. Li feia por i no li agradava gens estar-se a casa. Feia molt de temps que havia començat a enganyar-la amb d'altres dones —ho feia ben sovint—, i probablement era per això que gairebé sempre parlava malament de les dones; quan hom en parlava al seu davant, ell sempre solia anomenar-les com «la raça inferior». Li semblava estar suficientment escalfat per les experiències decebedores, que considerava lícit anomenar-les com volgués; però el cas és que no podia estar ni dos dies sense algú de «la raça inferior». Quan es trobava entre homes, s'àvorria, no semblava ell: amb

els homes era distant, sorriu. Amb les dones, en canvi, sabia com s'havia de captivar i de què parlar; amb elles es trobava al seu grat, encara que no parlés. En el seu posat, en el seu caràcter, en tot ell hi havia quelcom atractiu que agradava a les dones, que les predispusava a favor seu; ell ho sabia prou bé, això, i, a més, una força desconeguda també l'hi empenyia.

L'experiència crua i amarga, sovint repetida, feia temps que li havia ensenyat que amb la gent decent, especialment la gent de Moscou —persones lentes i aturades—, la intimitat, que primer sembla una aventura lleugera que fa la vida més agradable, inevitablement esdevé un problema complicadíssim i que, amb el temps, la situació resultava insuportable. Però cada vegada que coneixia una dona interessant, sense saber com oblidava les experiències anteriors, tenia ganes de viure i tot li semblava senzill i divertit.

Una nit que sopava als jardins, la senyora de la boina va arribar lentament allà on ell era i es va instal·lar a la taula del costat. L'expressió del seu rostre, el seu posat, així com la manera d'anar vestida i pentinada, feien evident que era una dama, que era casada i que, en aquella ciutat, s'hi sentia trista... Les històries immorals que van de boca en boca a les ciutats com Jalta gaurebé sempre son mentida; Gúrov menyspreava aquelles xerrameques perquè sabia que tot sovint eren històries inventades per persones que, si en tinguessin l'ocasió, pecarien tranquil·lament. Però quan la senyora del gosset es va asseure a la taula del costat, a tres passes d'ell, va recordar les històries de conquestes fàcils, d'excursions a la muntanya, i el pensament temptador d'una aventura amorosa fàcil i lleugera, d'una història romàntica amb una dona desconeguda, es va ensenyorir immediatament d'ell.

Va cridar tendrament el gosset i quan l'animal se li va acostar el va acaronar. La bestiola va rondinar i Gúrov el va tornar a acaronar.

La dama el va mirar i tot seguit va acalar els ulls.

—No mossega —va dir, i es va enrojolar.

—Que li puc donar un os? —va preguntar Gúrov, i quan ella va fer que sí amb el cap, ell continuà: —Fa molt de temps que sou a Jalta?

—Cinc dies.

—Jo ja en fa quinze.

Es va fer un silenci.

—El temps passa aviat, però això de per aquí és tan ensopit!

—feu ella sense mirar-lo.

—Ara tothom diu que aquí és avorrit. Els provincians que viuen a Belino o a Iúdra no diuen pas que allà és avorrit

però quan arriben aquí només saben dir: «Oh, que és trist, això! Uf, quina polseguera que hi ha!» Com si vinguessin de Granada!

Ella va esclafir el riure. Continuaren menjant en silenci, com dos estranys, però, acabat el dinar, es passejaren plegats i ben aviat ja parlaven confiadament, amb lleugeresa, com dues persones que se senten lliures i satisfetes i a qui tant fa el que diuen o cap on van. Passejaven i comentaven la claror estranya que hi havia sobre el mar; l'aigua tenia un to lil·lós, suau, i la lluna hi escampava unes ratxes daurades. Parlaren de la xafogor que feia després d'un dia de calor. Gúrov li explicà que venia de Moscou, que s'hi havia graduat en Arts, però que treballava en un banc; que havia estat a una companyia d'òpera, com a cantant, però que ho havia deixat; que tenia dues cases a Moscou...

D'ella s'assabentà que havia estat educada a Sant Petersburg però que vivia a S. d'ença que s'havia casat, feia ja dos anys, i que encara romandria un mes a Jalta, on potser també vindria el seu marit perquè necessitava una mica de descans. No li va saber dir del cert si el marit tenia un càrrec al Govern Civil o al Consell Provincial, i aquella ignorància la divertia. Gúrov també es va assabentar que ella es deia Anna Serguéievna.

Més tard, a la cambra de l'hotel, va pensar en ella; pensava que l'endemà la tornaria a veure: sí, es trobarien indetectiblement. Quan es va colgar, va recordar que ella li havia contat els seus somnis d'estudianta; havia anat a l'institut fins feia ben poc, com ara la seva filla. També recordà com era de desconfiada, el seu somriure tímid i el seu captivament, la seva manera de parlar amb un estrany. Davia ser la primera vegada que estava sola, que algú la mirava amb curiositat i interès, la primera vegada que li semblava endevinar intencions secretes en les paraules de la gent... Va recordar aquell coll esvelt i delicat, aquells ulls grisos captivadors.

«Però hi ha quelcom que fa llàstima, en aquesta dona», va pensar, i es va quedar adormit.

II

Havia passat una setmana d'ença que s'havien conegut. Era un dia de festa. A les cases feia xafogor i al carrer el vent arremolinava la pols i feia volar el capell dels passants. Tenien molta de set i Gúrov va entrar diverses vegades al pavelló

gent no sabia què fer. A la tarda, quan el vent es va calmar una mica, anaren a esperar el vapor. Hi havia força gent que es passejava pel port, com si esperessin algú, i moltes persones duïen ramells de flors. Era fàcil distingir dues peculiaritats de la gent elegant de Jalta: les dames de més edat vestien com joves i hi havia molts generals d'uniforme.

Hi havia molta maror i per això el vapor va arribar tard, ja post el sol, i l'atracament fou laboriós. Anna Serguievna observava amb els impertinents el vapor i els passatgers, com si esperés trobar-hi algun conegut, i en girar-se cap a Gúrov tenia els ulls brillants. Parlava molt, preguntava coses sense ni com va ni com ve i, al cap d'una estona, ja no recordava què havia preguntat. Després va perdre els impertinents entre la gentada.

La gent començava a espargir-se; feia massa fosca per a poder veure la cara dels qui passaven. El vent s'havia calmat del tot, però Gúrov i Anna Serguievna eren allí, immòbils, com si esperessin que encara sortiria algú més del vapor.

Ella ensumava les flors en silenci, sense mirar Gúrov.

—El temps s'ha asserenat, finalment—digué ell—. On volen que anem, ara?

Ella no va contestar.

Aleshores Gúrov la va mirar amb intensitat, la va abraçar i la va besar als llavis, tot flairant la fragància de les flors; després va mirar ansiosament al seu voltant: temia que algú no els hagués vist.

—Anem al vostre hotel—digué ell suauement. I tots dos caminaven de pressa.

La cambra era tancada i perfumada amb l'essència que ella havia comprat al magatzem japonès. Gúrov mirà la dona i pensà: «Que en són, de diferents, els uns dels altres, la gent que et trobes pel món!» Conservava records de dones lleugeres, algunes bones noies, que l'estimaven alegrement i li agraven la felicitat que rebien d'ell, encara que fos molt breu; hi havia dones, com la seva, que estimaven amb frases superfetes, afectades, histèriques, amb una expressió al rostre que feia sospitar que per a elles no era amor, ni passió, sinó quelcom molt més important; i dues o tres més, belles, distants, en les quals va descobrir més d'una vegada una expressió de rapacitat, una espurna de desig foll, com si s'entestessin a aconseguir de la vida molt més del que la vida podia donar. Eren dones irreflexives, dominants, d'intel·ligència escassa i ja madures; quan Gúrov les començava a tractar amb fredor, aquella bellesa li desvetllava un sentiment d'odi, i pensava que les randes de la roba interior semblaven escates.

Però ara només hi havia la tímida de la inexperiència juvenil, un sentiment semblant al temor: i tot plegat el feia sentir-se consternat, com si algú truques a la porta sobtadament. Anna Serguievna, «la dama del gosset», tenia un capteniment tot particular; mantenia un posat greu, com si allò fos la seva perdiçió; ho semblava, si més no, i la veritat és que resultava estrany i intempèstiu. El seu rostre era desesmat i es va deixar anar els cabells lentament; aquell posat abarir i consiròs la feia semblar *la dona pecadora* d'un gravat antic.

—Això no està bé—va dir—. Ara em menyspreau.

Sobre la taula hi havia una síndria, Gúrov en va tallar un bocí i va començar a mossegar-la lentament. Varen romandre en silenci ben bé prop de mitja hora.

Anna Serguievna es mostrava entenedidora: hi havia en ella la pureza de la dona senzilla i honesta, poc coneixedora de la vida. La claror de la llàntia que il·luminava el rostre palesava, però, que era molt desgraciada.

—I per què us haig de menysprear?—va preguntar Gúrov—. No sabeu el que dieu.

—Què Déu em perdoni—va dir ella amb els ulls plens de llàgrimes—. Tot això és horrible.

—Com si us calgués que us justifiquessin...

—Justificar-me? No. Sóc una mala dona, un ésser baix. Em menyspreo a mi mateixa i no pretenc justificar-me. No enganyo el meu marit, sinó a mi mateixa. I no és d'ara..., ja fa molt de temps que m'enganyo. El meu marit probablement és un home honrat, un bon home, però és un lacai! No sé què hi fa, allà on treballa, però sé que és un lacai. Jo tenia vint anys quan m'hi vaig casar. He viscut maritalitzada per un sentiment d'insatisfacció, de voler més. Hi ha d'haver per força una altra mena de vida, em deia a mi mateixa. Tenia ganes de viure. De viure!... La curiositat podia més que jo... Vós no ho podeu comprendre, però juro per Déu que ha arribat un moment que no m'he pogut refrenar... Em devia passar alguna cosa extraordinària: vaig dir al meu marit que estava malalta i he vingut aquí... He vagarejat d'una banda a l'altra com una fol·la... i ara em trobo convertida en una dona vulgar, rebuïtable, i tothom em posarà els ulls a sobre.

Gúrov ja estava cansat d'escoltar-la. El posat ingenu d'aquella dona i aquell penediment tan inoportú l'enfujaven; si no fos per les llàgrimes, hauria pensat que feia comèdia.

—No us entenc—va dir suauement—. Però què és el que volen?

Ella amagà la cara en el pit de Gúrov i l'abraçà amb tendresa.

—M'heu de creure, us ho suplico. Jo vull una existència neta, honrada; odio el pecat. No sé què hi fag, aquí. La gent diu: «El dimoni m'ha temptat.» Jo també podria dir que el diable m'ha fet caure.

—Prou, prou...—Va mormolar Gúrov.

Després la mirà fixament, la besà, li parlava amb dolçor, tendrament, i de mica en mica ella es tranquil·lità; aviat tornà a estar alegre i tots dos es posaren a riure. Quan sortiren, al moll no hi havia ni una ànima. La ciutat tenia un aspecte mortuori, amb els seus xiprers, i les ones es desfien estrepitosament en topar amb la riba: una barca es gronxava i, a dins, una llanterna hi pampalluguejava, esmortida.

Trobaren un cotxe i anaren cap a Oreanda.

—Quan passàvem pel vestibul he vist escrit el vostre llinatge, Von Diderits—digué Gúrov—. ¿És alemany, el vostre marit?

—No, ell no; em sembla que el seu avi sí que ho era, però ell és rus ortodox.

A Oreanda s'assegueren en un lloc no gaire lluny de l'església, de cara al mar. Jalta tot just es desitriava enmig de la califja matinal; dalt a les muntanyes hi havia uns núvols blancs, immobils. Tot estava en calma; les cigales cantaven als arbres i allà on eren ells dos els arribava la remor cavernosa, monòtona, de les ones que parlaven de pau, del son etern que ens espera. Devien remorejar igual quan Jalta i Oreanda encara no existien, i així se senten ara, i se sentiran amb la mateixa monotonia quan nosaltres ja no hi serem. I en aquella constància, en aquella indiferència absoluta envers la vida i la mort de cadascun de nosaltres, s'amaga, ben segur, la garantia de la nostra salvació eterna, del moviment incessant de la vida en el món cap a la perfecció. Assegut a la vora d'una dona jove, que a la claror de l'alba era tan encisadora, acaronada i idealitzada per aquell panorama màgic—la mar, les muntanyes, els núvols, el cel espaiós—, Gúrov pensava que, ben mirat, tot és meravellós en aquest món; tot, tret del que pensem o fem quan oblidem la nostra dignitat humana i els desigs elevats de la nostra existència.

Un home, probablement un guarda, va passar prop d'ells, els va mirar i va continuar el seu camí. I també aquest detall els semblava misteriós, ple d'encis. Després varen veure un vapor que venia de Teodosia, els llums del qual es contonien amb la claror de l'alba.

—Hi ha gotes de rosada sobre l'herba—va dir Anna Serguéievna després d'un silenci.

—Sí. Ja és hora de tornar.

I tornaren a la ciutat.

A partir d'aquell dia cada migdia es trobaven, dinaven ple-gats, passejaven, contemplaven la mar. Ella es planyia que dormia malament, que tenia palpitations; sempre li feia les mateixes preguntes, a vegades tota enervada per la gelosia, a vegades temerosa que Gúrov no la respectés prou. I sovint, en apassionadament. Aquella vida placida, aquelles besades a ple dia tot mirant, però, de no ser vist, la calor, l'olor de marinada i l'anar i venir desvagat de la gent ben vestida, perfumada, convertiren Gúrov en un altre home. Per a ell, Anna Serguéievna era bella, fascinant, i li ho deia continuament. Es va tornar impacient i apassionat, fins al punt que no se'n volia separar ni un instant; i ella, en canvi, continuava no l'estimava gens i que segurament la devia considerar una qualsevol. Cada dia, cap al tard, sortien de Jalta en cotxe, anaven a Oreanda o a la cascada, i aquelles passejades eren sempre deliciosos; en tornaven impressionats, com d'un fet bellíssim, magnífic.

Esperaven el marit, que vindria aviat; però un dia arribà una carta en la qual l'home anunciava que estava malalt i tament. Així, doncs, Anna Serguéievna es va disposar a marxar.

—Crec que és millor així—va dir a Gúrov—. «És la mà del destí!»

El dia de la partida, Gúrov la va acompanyar amb el cotxe. En arribar al tren, quan va sonar la segona campanada, Anna Serguéievna digué:

—Deixen que us miri una altra vegada... Bé, ja està. No plorava, però en el seu rostre hi havia tanta tristesa, que semblava malalta; els llavis li tremolaven.

—Us recordaré sempre..., pensaré sempre en vos—digué—Que Déu us protegeixi. Que siguin felix. No pensu mal de mi, mai. Ens separarem i no ens tornarem a veure mai més; així és millor, perquè tant de bo no ens haguéssim conegut mai. Adéu-siau...

El tren va partir veloç, aviat els llums van desaparèixer, i un minut més tard ja no se'n sentia ni la remor, com si tot s'hagués ajuntat per acabar com més aviat millor aquella follia dolça, aquell deliri. Tot sol a l'andana, amb la mirada fixa allà on el tren havia desaparegut, Gúrov va sentir la cridoria de les cigales, el brunziment dels fils telegràfics, i li va semblar que s'acabava de despertar just llavors. Va meditar sobre...

episodi de la seva vida, un episodi que també s'havia acabat ja i del qual només li restava el record... Es va sentir commogut, trist, penedit. Aquella dona que no retrobaria mai més no havia estat feliç amb ell perquè, tot i que sempre l'havia tractada amb afecte, amb tendresa, en el seu capteniment i en les seves carícies sempre hi havia hagut una ombra lleugera d'ironia, i també la condescendència barroera d'un home feliç que, a més, gairebé li doblava l'edat. Anna Serguéieva sempre l'havia considerat un home bo, diferent dels altres, a vegades sublim..., perquè ell sempre havia actuat davant d'ella com no era en realitat, és a dir, que l'havia enganyada sense voler.

Es notava ja una flaire lleugera de tardor en l'ambient; feia una tarda freda i trista.

—Cal que vagi cap al nord—va pensar Gúrov tot allunyant-se de l'andana—. Sí, ja n'és ben bé hora.

III

A Moscou la seva casa ja estava preparada per a l'hivern: les estufes ja eren enceses i, al matí, encara era fosc quan els seus fills esmorzaven abans d'anar-se'n a l'escola; la mainadera havia d'encendre els llums. Les gelades també havien començat. Quan cau la neu primerenca i els primers trineus surten al carrer, és agradable veure la terra blanca, els teulats blancs, fa goig alenar a fons; l'estació porta a la memòria els anys juvenils. Els tells i els bedolls venerables, tots gebrats, fan un posat bonhomós i són més a prop del nostre cor que no pas els xiprers i les palmeres. A la seva vora hom oblida la mar i les muntanyes.

Gúrov havia nascut a Moscou; va arribar-hi un bell dia de nevada i, en posar-se l'abric de pells i els guants, en passejar per Petrovka i en sentir, el diumenge a la tarda, el batec de les campanes, va oblidar l'encis de la seva aventura recent i el lloc que ja havia abandonat. De mica en mica es va integrar a la vida moscovita: llegia els diaris amb avidesa i després declarava que no l'interessaven gens ni mica. Ben aviat va tenir unes ganes irresistibles d'anar a restaurants, a clubs, a dinars, aniversaris i festes; estava tot coloi de parlar i discutir amb advocats famosos, amb artistes, de jugar a cartes amb algun professor al club dels doctors. Ara ja podia menjar fins i tot un plat de solianka.¹⁰ ...

Li semblava que, havent passat un mes, la imatge d'Anna Serguéieva s'esvairia com una boira en la seva memòria i que el visitaria en somnis de tant en tant, amablement, com totes les altres. Però va passar més d'un mes, va arribar l'hivern glaçat, i encara recordava tots els episodis d'aquella aventura com si s'hagués acomiadat d'Anna tot just el dia abans. I els records no solament no s'esvairen, sinó que es feien més vius cada dia. En la calma de la tarda, en sentir la veu dels fills que estudiaven en veu alta, o el so d'un piano a un restaurant, o la remor de la tempesta que es filtrava per la xemeneia, de sobte tot retornava a la seva memòria: allò que havia passat al moll aquell matí de boira, a tocar de les muntanyes, el vapor que tornava de Teodosia i les besades. Aleshores Gúrov s'aixecava i es passejava amunt i avall de la cambra, recordant i somrient; després els records es convertien en il·lusions, i en la seva ment fantàstica el passat es barrejava amb el futur. Anna Serguéieva ja no el visitava només en somnis, sinó que el seguia pertot arreu, com un fantasma. Quan tancava els ulls la veia com si la tingüés davant, plena de vida, i Gúrov la trobava més encisadora, més jovevoluta, més dolça que no era en realitat; la imaginava més bella que a Jalta. A la tarda, Anna Serguéieva el contemplava des dels prestatges, des de la llibreria, des de l'escudeller de l'escalfapanxes; a qualsevol racó sentia la seva respiració i el refrec acaroador dels seus vestits. Pel carrer mirava totes les dones amb l'esperança de trobar-ne alguna que s'hi assemblés.

L'aclaparava un desig irresistible de comunicar els seus sentiments a algú. Però a casa li era impossible parlar del seu amor i, tret de la família, no tenia cap amic. No ho podia explicar a cap dels seus companys d'oficina ni a ningú del banc. Què els podria dir? Que havia estat enamorat? En les seves relacions amb Anna Serguéieva, ¿hi havia hagut res poètic, edificant, interessant si més no? De manera que havia de parlar vagament d'amor, de dones, i així ningú no sospitava res; només la seva muller arruïava les celles i deia:

—El paper de conquistador no t'escan, Dimitri.

Una tarda, en tornar del club de doctors amb un oficial amb el qual havia jugat a cartes, no se'n va poder estar i li va dir:

—Si sabéssiu quina dona tan encisadora vaig conèixer a Jalta!

L'oficial va pujar al seu trineu i ja estava a punt d'arrencar quan es va girar i va exclamar:

—Dimitri Dimitrixi!

—Què hi ha?

—Tenieu raó: l'esturió era massa fort!

Aquelles paraules tan banals el revoltaren: les va trobar degradants, grolleres. Quina manera de parlar tan salvatge! Quines vetllades tan avorrides, quins dies tan ensopits! Jugat a cartes adeleradament, menjar fins a alfartar-se, beure fins a embriagar-se, xerrotejar sempre sobre el mateix: tot plegat absorbeix bona part del temps de molta gent, bona part de les seves forces, i al capdavant, què en resta?: una vida servil, curta, banal, indigna, de la qual hom no pot desempallegar-se; és com si es visqués a un manicomi o a una presó.

Gúrov no va aclucar l'ull en tota la nit d'indignat que estava. L'endemà es va llevar amb mal de cap. La nit següent tampoc no va poder dormir gaire: es va assegurar al llit, consiros, i finalment es va aixecar i va començar a anar amunt i avall de la cambra. Estava fart dels fills, del banc, i no tenia delit d'anar enlloc ni de veure ningú.

Per les vacances del desembre va organitzar-se un viatge; va dir a la muller que anava a Sant Petersburg per tal d'ocupar-se d'un afer d'un amic i se'n va anar a S. Ni ell no sabia per què hi anava. Tenia necessitat de veure Anna Serguievna, de parlar amb ella..., si pogués ésser tenir-hi una entrevista.

Va arribar a S. de bon matí i es va instal·lar a la cambra més bona de l'hotel. Era una cambra amb una catifa grisa i un tinter ple de pols grisa sobre la taula, un tinter amb una figura d'un genet que portava el capell a la mà. Un porter de l'hotel li'n va proporcionar els detalls necessaris: Von Didertis vivia a una casa de la seva propietat al carrer de Gontxarni. No era lluny de l'hotel. Era ric i vivia molt bé, tenia cavalls propis i era ben conegut a tota la ciutat. El porter pronunciava «Dridirts».

Gúrov es va dirigir lentament al carrer indicat i va trobar la casa. Al davant s'estenia una tanca llarga, grisa, clavetejada. «N'hi ha per a fugir corrent davant aquesta tanca», va pensar, i mirava les finestres i la tanca.

Va reflexionar: era dia de festa i segurament el matrimoni devia ser a casa. Fos com fos, se'ia una manca de tacte trucar a casa seva sense haver-la avisada. Però si li enviava una carta, el marit la podia descobrir i tot se'n aniria en orris. Era millor esperar una bona avinentesa, de manera que va començar a passejar-se pel carrer esperant aquella avinentesa. Va veure un captaire que s'acostava a la tanca i uns gossos s'hi abrasonaren furiosos. Una hora més tard va sentir el so d'un piano, una remor llunyana i confusa. Segurament devia ser ella que el tocava. De sobte es va obrir la porta i va sortir una dona vella amb el gosset blanc que ja coneixia. Gúrov va estar a punt de cridar l'animaló, però el cor li batejava bojament i

no va poder recordar com es deia de tan excitat que estava.

Va continuar anat amunt i avall de la tanca grisa, i llavors va començar a rumiar que potser Anna Serguievna ja l'havia oblidat completament i que, a hores d'ara, es devia divertir en una dona jove que no tenia altra feina sinó mirar, del matí a la nit, aquella odiosa tanca. Va tornar a l'hotel i va romandre una bona estona a la seva cambra assegut al sofà, sense saber què fer; després dinà i féu una llarga migdiada.

—Sóc un estúpid! —va exclamar en despertar-se i mirar per la finestra—. M'he adormit com un soc i ara ja és de nit. Què podria fer?

Es va assegurar al llit, tapat amb una vànova grisa com la dels hospitals, i es va renyar a ell mateix. Estava ben amoïnhat.

—Al diable la dama del gos i al diable l'aventural! T'has ficat en un bon embolic, Gúrov...

Aquell matí li havia cridat l'atenció un cartell amb lletres molt grosses que anunciava l'estrena de *La geisha*. Es va vestir i se'n va anar al teatre.

«És ben possible que ella també hi vagi, a l'estrena», pensava.

El teatre era ple de gom a gom. Com a tots els locals de províncies, una mena de boira embolcallava les aranyes del sostre; se sentia remor de gent al galliner, i a les primeres files els petimetres de la ciutat romaniens dempeus, mirant la gent, fins que s'alçés el teló. A la llotja del governador, la seva filla ocupava el seient de davant de tot lluint un boà; el governador s'amagava modestament darrera la cortina i només se li veien les mans. L'orquestra va començar a afinar els instruments, el teló es va alçar. Encara entrava gent i Gúrov mirava tothom àvidament.

Anna Serguievna arribà finalment i anà a seure a la tercera fila; Gúrov va sentir el cor a la gola quan la veié, i llavors va comprendre clarament que en tot el món no hi havia per a ell una criatura tan propera, tan estimada i tan important com aquella: ella, perduda entre la gerració provinciana, menuda, sense atractiu de cap mena, amb els seus imperipients vulgars, era tota la seva vida, era la seva desgràcia i la seva joia. l'única felicitat que desitjava, i tot sentint la música de l'orquestra dolenta i el so d'aquells violins provincians deplorables, pensava com era d'encisadora. Pensava, somniava...

Un home jove, amb patilles, alt i corbat, havia entrat amb Anna Serguievna i es va assegurar al seu costat; a cada pas acotava el cap com si fes reverències a tothom. Sens dubte devia ser el seu marit, l'home que ella, a Jalta, una vegada va

anomenar lacai ben amargament. Era un personatge amb un somrius enfartegat i al trau del gec portava una insígnia que, efectivament, recordava el número d'un lacai.

En el primer descens el marí va sortir al vestíbul a fumar i Anna Serguèievna es va quedar sola a la butaca. Gúrov s'hi atansà i, amb una veu tremolosa i un somriure forçat, li digué:

—Bona nit.

En girar el cap i veure'l, Anna Serguèievna va empal·lidir, el va mirar horritzada, va prémer el ventall i els impertinents amb les mans, maldant per no desmaiarse. Cap d'ells dos no deia res. Ella continuava a la butaca i ell, dempeus, esperat pel torbament que havia provocat a la dona, no gosava seure al seu costat.

Els violins i la llautra començaren a sonar, i Gúrov, tot de sobte, sentí com si el miressin de totes les llotges. Anna Serguèievna es va aixecar i va anar ràpidament cap a la porta; ella la va seguir i tots dos caminaven sense saber on anaven; avançaven pels passadissos, baixaven i pujaven escales; i veien desfilar davant els seus ulls uniformes escolars, civils, militars, tots amb insígnies, i senyores, i abrics de pells penjats als penjadors, i l'aire els portava olor de llosgues de cigars. Gúrov, que sentia que el cor li bategava violentament, pensava: «Déu meu, què hi fa, aquí, tota aquesta gent, aquesta orquestra?»

En aquell instant va recordar que, quan Anna Serguèievna se'n va anar de Jalta, ell havia pensat que l'aventura ja s'havia acabat i que no es tornarien a trobar mai més. Però ara comprenia que eren molt lluny del final.

Al peu d'una escala estreta i fosca, sobre la qual hi havia un rètol que anunciava «Pas a l'amfiteatre», ella es deturà:

—Com m'heu espantat! —va exclamar gairebé sense alè, esblainada, sufocada—. Oh, com m'heu espantat! Estic mig morta. Per què heu vingut? Per què?

—Escolteu-me, Anna, escolteu-me si us plau... —repetia Gúrov apressadament i en veu baixa—. Us prego que em vulguen escollar...

Ella el mirava temerosa i suplicant; el mirava intensament, com si volgués gravar el seu rostre ben profundament a la seva memòria.

—Oh, sóc tan desgraciada! —deia sense escoltar-lo—. He pensat en vós sempre, només visc per a això. Però cal que oblidí, que oblidí. I per què? Oh..., per què heu vingut?

En el pis de dalt dos estudiants fumaven tot mirant cap avall, però a Gúrov tant li feia; la va atreure cap a ell i li besava la cara, les galtes, les mans.

—Oh, què feu, què feu! —cridava ella horritzada, i se'n aillunyava—. Som bojos. Aneu-vos-en, aneu-vos-en ara mateix... Us ho demano pel que més estimeu... Us ho suplico... Oh, ve gent!

Algú pujava per l'escala.

—Cal que us n'anau —va dir Anna Serguèievna en veu baixa—, em sentiu, Dmitri Dmitritx? Vindré a veure-us a Moscou. No he estat mai feliç, i ara encara sóc més malaurada... Mai, mai no podré ser feliç!... No em feu patir més. Us juro que vindré a Moscou. Però ara cal que ens separem. Estimat Gúrov, no hi ha altre remei.

Li va estrènyer la mà i va començar a baixar l'escala a corre-cuita girant-se de tant en tant. Els seus ulls deien clarament que se sentia molt desgraciada. Gúrov va esperar una mica més i va escoltar fins que ja no se sentiren passes; llavors anà a buscar el seu abric i sortí del teatre.

IV

Anna Serguèievna l'anava a veure a Moscou.

Cada dos o tres mesos se n'anava de S. amb l'excusa d'anar a consultar un doctor sobre un mal intern que sentia. El marit la creia i no la creia. A Moscou sojornava a l'hotel Basar Eslau i, d'allí estant, enviava un missatger amb una gorra vermella a Gúrov, el qual la visitava sense que ningú se'n assabentés.

Un matí d'hivern anava a l'hotel a veure-la (el missatger l'havia avisat la nit abans). De passada, acompanyava la seva filla al col·legi. Queien uns borrallons blancs i grossos.

—Estem a tres graus sobre zero i en canvi neva —digué Gúrov a la filla—. Es que només hi ha desglaç a la superfície de la terra; molt més amunt de l'atmosfera la temperatura és completament diferent.

—I per què no hi ha tempestes a l'hivern, pare?

I Gúrov també li ho va explicar.

Però parlava pensant que l'anava a veure a «ella», que ningú no ho sabia i que, probablement, ningú no ho arribaria a saber mai. Tenia dues vides: una de franca, oberta, vista i coneguda de tothom qui volgués; una vida, però, amb una franquesa relativa i amb una també relativa falsedat, una vida igual a la de tots els seus amics i coneguts; i una altra que passava en secret. Per uns circumstàncies alienes pots acci-dentalment, resultava que tot el que hi havia en ell de veritable, de valuos, de sincer, tot allò que conformava el seu cor, tot romania ocult a l'altra gent; i, en canvi, tot el que era fals, l'estoig

on solia amagar-se per ocultar la veritat —com per exemple el seu treball al banc, les discussions al club, allò de «la raça inferior», les festes i els aniversaris on assistia amb la seva muller—, estava a la vista de tothom. I jutjava els altres segons ell mateix: no creia el que veia i sempre pensava que tota la gent vivia la seva vida veritable en secret, sota la capa de la nit. La personalitat romania ignorada, amagada, i potser per això l'home civilitzat té sempre tant d'interès que li sigui respectada.

Quan va haver deixat la filla a l'escola, Gúrov es va encaminar al Basar Eslau. Es va treure l'abric de pells, va pujar l'escala i va trucar a la porta. Anna Serguéievna, vestida amb el seu vestit gris, que era el que li agradava més, l'esperava des de la nit abans, retuda del viatge i de tant d'esperar. Estava pàl·lida, el va mirar seriosa i se li va tirar als braços. Fou una besada lenta, prolongada, com si fes molts d'anys que no es veiessin.

—I bé, com va per allí? —va preguntar Gúrov—. ¿No hi ha res de nou?

—Espera l'... ara t'ho explicaré..., no puc ni parlar.

Veritablement, no podia: plorava. Es girà d'esquena i s'eixugà els ulls amb un mocador.

«La deixarem plorar. M'asseuré i esperaré», va pensar Dmitri, i es va instal·lar en una butaca.

Entretant, va tocar la campaneta i va ordenar que els pugessin te. Anna Serguéievna encara estava girada d'esquena i mirava per la finestra. Plorava d'emoció en adonar-se que, per a tots dos, la vida era trista i dura: només es podien veure en secret, d'amagat de tothom, com lladres. Dues vides malmeses.

—Bé, ja n'hi ha prou! —digué Gúrov.

Per a ell era evident que aquell amor duraria molt de temps encara; qui sap quan acabaria! Anna Serguéievna l'estimava més cada vegada. L'adorava, i no era qüestió ni d'insinuar-li que allò s'acabaria tard o d'hora; a més, ella no ho hauria cregut pas.

Es va aixecar i s'hi va atansar per consolar-la amb alguna paraula amable, li va posar les mans sobre les espatlles i, en aquell moment, es va veure al mirall.

Començava a tenir cabells blancs. I li va semblar estrany haver-se envellit tan ràpidament en aquells darrers anys i haver tornat tan lleig. Aquelles espatlles sota les seves mans eren joves, plenes de vida, càlides, i tremolaven.

Va tenir l'última d'aquella vida encara tan jove, tan encisadora, però que segurament ja no era lluny del marçiment, com

la seva pròpia. Per què l'estimava ella tant? Als ulls de les dones, Gúrov sempre havia semblat diferent del que era; les dones estimaven no pas a ell, sinó l'home que s'havien imaginat, l'home que havien buscat tota la vida; i després, en adonar-se de la realitat, tanmateix el continuaven estimant. I, no obstant això, cap dona no havia estat feliç amb ell. El temps passava, havia fet amistat amb elles, havia viscut amb algunes, se n'havia separat, però no les havia estimat mai. Era un altre sentiment, però no era amor.

I heus aquí que ara, quan els cabells se li començaven a tornar blancs, ara s'havia enamorat per primera vegada.

Anna Serguéievna i ell s'estimaven com dos éssers molt pròxims, molt íntims, com marit i muller, com bons amics; havien nascut l'un per a l'altre i no comprenien per què ella tenia un marit i ell una muller. Eren com dos ocells de pas obligats a viure dins unes gàbies diferents. Ja no pensaven, cap d'ells dos, en allò que hi havia de vergonyós en les seves relacions; oblidaven el present i sentien que aquell amor els havia canviats.

En d'altres ocasions, en moments de desesperació, Gúrov s'havia tranquil·litzat ell mateix amb uns arguments qualssevol; però ara aquelles coses ja no el preocupaven, ara sentia una llàstima veritable, tenia necessitat de ser franc i dolç...

—No ploris, estimada —li deia—. Ja has plorat prou, apapa... Vine i parlem..., ja se'ns acudirà alguna cosa...

I parlaren de la necessitat d'estalviar-se tot aquell secret, de no haver de viure a ciutats diferents i només poder-se veure clares vegades. Com es podien alliberar d'aquella captivitat intolerable?...

—Com? Com? —es preguntava ell amb el cap entre les mans—. Com?

I semblava que, en pocs moments, tot se solucionaria i començaria una vida nova i esplèndida per a ells. Però tots dos veien que encara haurien de fer un camí llarg i que el boocí més difícil i dolorós tot just havia començat.